

El fons patrimonial de la família Buldó de la Bartra, antic terme de Rojals, dipositat al Museu Comarcal de Montblanc (1672-1964)

JOSEP M. GRAU I PUJOL

Arxiver

El nombre de fons patrimonials de la Catalunya Nova, conservats en centres públics, no és gaire elevat i amb unes cronologies relativament recents, tret només dels de caràcter senyorial o nobiliari. El despoblament de les zones de muntanya i l'èxode rural tampoc han afavorit la seva preservació. L'investigador té l'alternativa per l'estudi i seguiment de les famílies en els fons de naturalesa pública (notarials, registrals, municipals) i eclesiàstica (parroquials i diocesans), tot i algunes mancances motivades per les diferents guerres que hem sofert. La inventariació i difusió del fons és el primer pas que hem d'emprendre els arxivers de cara a conèixer la seva tipologia i cronologia. Malgrat el seu reduït volum (ocupa sols una carpeta) ens ha semblat interessant presentar la descripció del fons produït per la nissaga Buldó de la Bartra, a l'antic terme de Rojals (avui integrat al de Montblanc). Aquest lloc com la resta del massís de Prades des de finals del segle XIX fins a la primera meitat de la centúria següent sofrí una forta emigració dels seus habitants, fins el total despoblament, sols s'han mantingut cases de segona residència. Els arxius de Rojals es troben repartits entre Montblanc i Tarragona.¹

Entre les diferents branques conegudes dels Buldó que han generat descendència, trobem la d'Isidre Buldó Moncusí, carboner, que tingué una filla (Teresa B. Andreu). Ambdós marxaren a Valls. El germà del primer, Salvador, emigrà al Garraf on tingué dos fills: Salvador i Daniel.

¹ Per ampliar la informació us remetem al nostre article, "Els arxius de Rojals", *Aplec de Treballs* (Montblanc) 22 (2004), 135-144.

² El 1932 Salvador Buldó Moncusí es casà a Vilanova i la Geltrú amb Ramona Prades, òrfena de pares i afillada d'un ferroviari de Vilanova. Ambdós s'instal·laren a Sant Pere de Ribes; ell treballà com a pastor de cabres. Un fill seu, Daniel, continuà la descendència a Sant Pere. Vegeu PUIG TÀRRECH, Roser (2004): "El despoblament de Rojals (segles XIX-XX)", *Actes de les Primeres Jornades sobre el Bosc de Poblet. Del règim senyorial a la gestió pública*. Poblet, p. 347-390. En els darrers anys s'han publicat diversos treballs sobre Rojals, llibres de Josep M. Contijoch i Josep Insa, i articles a la revista de Montblanc, *El Foradot*. Agraïm la informació oral que ens ha facilitat Gabriel Buldó Escoté, actualment habitant a Alcover.

Veïns de la Bartra en la dècada dels anys quaranta (Arxiu Gabriel Buldó, d'Alcover).

Una segona línia prové del matrimoni format entre Pere Buldó Llori i Àngela Vallverdú i Vallverdú, que conceberen set fills:

1. Maria B.V. que tingué el Josep, la Maria i el Salvador.³
2. Salvador B.V., casat amb Nativitat Andreu, va tenir la Maria Carme. Aquests es traslladaren a Farena i després a Vallmoll. Posteriorment, en la dècada dels seixanta, a Valls.
3. Emília B.V., casada a Reus, engendrà dos fills (Joan i Jordi).⁴
4. Pere B.V., que emigrà a Reus, on morí als 19 anys.

³ El 1923 Maria Buldó Vallverdú amb 20 anys es traslladà a Reus (el 1945 estava casada amb l'aragonès veí de Reus Josep Gascón Millán).

⁴ El 1925 amb 14 anys Emília Buldó Vallverdú emigrà a Reus (el 1945 estava casada amb Joan Pons Nogués, natural de Barcelona). Vegeu el nostre treball *Emigrar per viure. El moviment migratori de les Muntanyes de Prades al Camp de Tarragona en la primera meitat del segle XX*. Montblanc, 2007, p. 145.

*Imatge de les cases
de la Bartra (anys
seixanta
del segle XX)
(Arxiu Gabriel Buldó
Escoté, d'Alcover)*

5. Gabriel B.V., casat amb Maria Escoté, de Rojals; tingueren dos fills (Gabriel el 1958 i Lourdes el 1961), actualment habitants a Alcover.
6. Rossend B.V., mort al front durant la Guerra Civil (a Guissona).
7. Joan B.V., mort solter a Reus.

Una tercera branca és la d'Isidre Buldó Andreu, que es traslladà a Montblanc, on treballà de masover al mas del *Sucrero*, i deixà dues filles, la Montserrat (morta a la vila) i la Rosita.

L'any 1964 feien les maletes Gabriel Buldó Vallverdú, la seva esposa, Maria Escoté Òdena i dos fills, els darrers estadants fixes de les cases de la Bartra. Un dels factors que determinaren la marxa, concretament a Valls, fou el d'assegurar l'educació als seus fills. L'economia de la Bartra era estrictament vinculada al sector primari, l'agricultura, la ramaderia (porcs i cabres) i l'explotació forestal (carbó vegetal, fusta i llenya).

Tots els documents que referenciem són en suport paper i abracen quatre segles, els més antics són de finals del XVII i els més recents dels anys seixanta del mil nou-cents. Són els documents que els propietaris no van emportar-se i deixaren en no considerar-los d'importància cara a justificar els drets de propietat; així no hi ha cap acte notarial (compravenda o testament) dels segles XIX i XX. S'abandonaren papers sense valor legal o sols d'estricta caràcter personal (cartes o llibretes d'escola). En la dècada dels anys seixanta la casa s'arrendà a un grup excursionista de Reus. En aquesta circumstància aquest fons fou recollit el dia 13 d'octubre de 1969 i cedit al Museu-Arxiu de Montblanc i comarca l'estiu

de 1990 per Jordi Nogués i Aixelà, gràcies a la intermediació de Ramon Amigó Anglès.⁵

Per estructurar les seccions i sèries ens hem guiat del treball de Josep Fernández Trabal, “Els arxius familiars i patrimonials. Problemàtica. Caracterització i metodologia”, *Lligall* (Barcelona) 4 (1991), p. 95-114.

No hi hem trobat documentació judicial, però sí en canvi de municipal, fet habitual en aquest tipus de fons i explicable per l'exercici de càrrecs públics d'alguns integrants del llinatge. Destaquem aquí un repartiment fiscal del 1735 de Rojals amb el nom i cognoms dels veïns o caps de casa i l'assignació tributària en diners.

L'escassa correspondència conservada és il·lustrativa de les relacions entre diferents Buldó que pot interessar especialment als antropòlegs en l'estudi de les mentalitats.

Referent als increments al fons no es preveuen, la consulta és lliure i la reproducció dels documents està subjecta al seu estat de conservació. Sobre l'existència de documentació original relacionada, la tenen diversos membres de la família escampats per mitja dotzena de poblacions.

Inventari del fons patrimonial Buldó de la Bartra (Rojals)

1. Documentació familiar i personal

Capitulacions i èpoques de dot

- Memorial del dot que Joana (Buldó, suposem que és el cognom de l'home) dóna al seu gendre Josep Guasc en concepte dels pactes matrimonials: hi ha una caixa de núvia d'àlber, roba i diners (segle XVII), foli.
- Època de dot de 20 lliures que signa Antoni Giralt, pagès de Vilaverd, marit de Caterina, a favor de Joan Buldó, de Rojals. Vilaverd, 16 de desembre de 1696, quart.
- Època de dues dobles (11 lliures) que signa Jaume Puig, de la Bartra, a favor de Joan Boldó, dels Cogullons, del que li devia del dot acordat per la seva germana. 22 de setembre de 1713.
- Època de 50 lliures que signen Josep Garriga, d'Alcover, i Maria Buldó Vallverdú, a favor de Joan Buldó i Rosa Vallverdú, pagesos, pares de la

⁵ En els darrers anys s'han publicat diversos treballs sobre Rojals, llibres de Josep M. Contijoch i Josep Insa, i articles a la revista de Montblanc, *El Foradot*. Agraïm la informació oral que ens ha facilitat amablement Gabriel Buldó Escoté, actualment habitant a Alcover. La grafia del cognom en els documents és diversa; en els més antics apareix Boldó per evolucionar a la grafia fonètica Buldó, que és la que s'ha mantingut en l'actualitat, i és la que hem utilitzat.

Grup de diversos habitants de la Bartra de cognom Buldó, anys seixanta: Buldó Moncosí (cal Buldó), Buldó Escoté (cal Perico) i Buldó Vallverdú (Arxiu Gabriel Buldó Escoté, d'Alcover).

Maria, en concepte del dot. Alcover, 16 de novembre de 1779. Notari Felip de Caçador, d'Alcover, foli.

- Relació dels rebuts en concepte de dot que Joan Buldó ha donat a la seva filla Maria, casada amb Ramon Serra, també de la Bartra.

En total són set i la seva suma, 85 ll. 5 s. 6 d. S'adjunten els rebuts en quart i vuitè, excepte el setè rebut que s'ha perdut. 1801-1809, foli (en part estripat).

- Època de dot que signa Maria Buldó, al seu pare Joan, pel casament amb un Balenyà de la Febró (1816-1817), només roba, vuitè.
- Època de set duros que signa Marià Balenyà, de la Febró, a favor de Joan Buldó, de Rojals, en concepte del dot de Maria Buldó. La Febró, 21 d'octubre de 1821, quart.
- Època d'un duro de plata que signa de Joan Vallverdú, del Mas d'en Tous, a favor de Joan Buldó, de la Bartra.

Era en concepte de la caputxa de dol que li va prometre la seva mare en testament. 6 de juny de 1820.

Gabriel Buldó Escoté (el Perico petit) amb el gos tofoner Xiquilin a l'era de la Bartra (1963).

Correspondència personal

Entrades:

- 1898: 1
- 1951: 1 (targeta postal)
- 1961: 1
- 1964: 1

Documentació escolar

- Llibreta escolar de Rossend Buldó, Rojals, de 1931-1938. Sobretot conté dictats en castellà.
- Llibreta escolar de Teresa Buldó Andreu, Rojals, 1933. La llengua emprada és el català i el castellà. El quadern està afectat per la humitat.
- Llibreta escolar de Teresa Buldó Andreu. Rojals, 1938. Inclou bàsicament dictats, problemes matemàtics i dibuixos.
- Llibreta de cançons: *Portuguesa, Arrollo de amor, Bolero portorriqueño, Trono del soldado, Aldea chiquita, Mariquita, Camino de México, Tango, Tirolirolilo.*

Documentació militar

- Condecoració per accions militars a favor de Joan Buldó que li atorga el tinent general de l'exèrcit Francisco José Bernaldo de Quirós. Madrid, 1 de juny de 1817, foli.
- Lletra de la Marxa de l'Exèrcit Popular editada pel Comitè d'Educació Militar a Catalunya (1936-1938), vuitè.

2. Documentació patrimonial

Fragment d'una escriptura de venda que fa Joan Buldó. Mont-ral, 5 de gener de 1672, quart. Notari: Jaume Vidal, rector de Mont-ral.

- Venda d'una peça de terra per 6 lliures que fa Macià Dolcet, pagès dels Cogullons, a Joan Buldó, pagès de Rojals. Farena, 7 de setembre de 1692. Escrivania comuna de Rojals.
- Venda a carta de gràcia que fa Joan Buldó, pagès de la Bartra, a Joan Puig, pagès del mateix lloc, d'una peça de terra campa d'una quarta d'extensió per 30 lliures. Alcover, 1 de novembre de 1778. Notari: Ramon Cortès Boronat, quart.
- Venda a carta de gràcia d'una peça de terra campa a la partida Font de Ripoll (terme de Rojals), de 3 jornals d'extensió per 46 lliures que fan Joan Buldó, major, i Joan Buldó, menor, de la Bartra a favor de Joan Serra Rial, pagès dels Cogullons. Montblanc, 22 de maig de 1785. Notari: Josep Castelló Guasc, foli.

El document es troba en mal estat. El dia 1 de novembre de 1821 Joan Serra i Jaume Pocerull, sogre i gendre, traspassen els seus drets a Bernat Buldó, de la Bartra. El 24 d'octubre de 1846, el vicari perpetu de Rojals, Ramon Bergadà, anota al peu de l'escriptura que Bernat Buldó, natural de la Bartra i habitant del Mas de Sabater (Rojals), ha rebut del seu germà i hereu, Josep Buldó, la quantitat de 7 ll. 4 s. i 6 d. pel dret de redimir.

- Rebut que signa Isidre Pàmies d'11 ll. i 5 s. a favor de Joan Buldó per una peça de terra que tenia empenyorada Ramon Serra a favor de Buldó. Rojals, 29 de gener de 1815.
- Rebut que signen Francesc Vallverdú Pocerull i Salvador Andreu Llorc, a favor de Joan Buldó Prats, tots de la Bartra, de 135 pes. d'un empenyorament d'una peça de terra situada al Clot de la Vall (la cova). Rojals, 1 de novembre de 1885, quart. Els primers eren sogre i gendre.
- Conveni de rabassa morta que signa Joan Buldó Prats, de la Bartra, a favor de Josep Òdena Cavaller per sis anys. Rojals, 1 de març de 1877.

*Processó a Rojals en els anys cinquanta del segle XX.
(Arxiu Gabriel Buldó Escoté, d'Alcover)*

3. Administració

- Testimoni que fa Màrius Cortès, rector de Mont-ral, a Joan Buldó, de la Bartra, que té vuit bacons a guany de Joan-Baptista Vilalta, pagès de Farena, a raó de tres lliures cadascú (24 lliures). Mont-ral, 12 de març de 1720.
- Full d'alta per cria de 9 caps de cabrum a favor de Isidre Buldó Moncosí, de Rojals. Montblanc, 8 de juny de 1943, quart.
- Rebut de contribució territorial (rústica) a nom de Joan Buldó Prats, de Rojals. Rojals, 1 de febrer de 1912.

Comptabilitat

Documentació de censals

- Època d'una lliura i 4 sous a favor de Joan Buldó, dels Cogullons, com a hereu de Gabriel Boldó, de la Bartra. Tarragona, 4 de febrer de 1690.
- Època de Joan Ferrer, col·lector de la comunitat de preveres de Valls, de 6 lliures, 19 sous i 8 diners a Joan Boldó, de la Bartra. 18 de gener de 1719.
- Època de 7 lliures del col·lector de la comunitat de preveres de Valls, Mn. Joan-Baptista Porta, a Joan Buldó, de Rojals. Valls, 27 de juliol de 1740, quart.
- Època de 3 lliures que signa Josep Montserrat, vicari perpetu de Rojals, a favor de Joan Buldó. Rojals, 1 de setembre de 1814, quart. Corresponen a les pensions dels anys 1811-1813.
- Llibreta de pagament de pensions de censals que fa Josep Buldó de Rojals. 1846-1867, vuitè. La meitat dels fulls són en blanc.

Contribucions i impostos

4. Correspondència

Carta de Rafael Soler, col·lector de les rendes de la comunitat de preveres de Valls, Joan Buldó (1771).

Documentació municipal

Repartiment de les vàlues entre els terratinents de Rojals. 11 d'abril de 1735, foli partit.

Impresos

- Estampa d'indulgència de la Mare de Déu dels Dolors (imprès a Valls en el segle XIX, hi ha un gravat), quart.
- "Adición a la cédula de la sociedad espiritual de María Santísima instalada por el presbítero Don Antonio Claret a fin de desterrar el maldito vicio de la blasfemia". Barcelona, 1846, foli.
- Full publicitari del xarop d'*hipofosfitos* del Dr. J. Climent (Tortosa), quart.

Apèndix Documental

Document 1

Veïns de Rojals que apareixen en el repartiment de les vàlues del municipi el mes d'abril de 1735.

Nota: La relació segueix l'ordre del document.

Josep Pàmies (la Braella)	Joan Fort
Magí Dolcet	Ventura Nogués
Joan Cabeça	Josep Pàmies (el Pinatell)
Francesc Escoter, del mas	Josep Escoter (el Pinatell)
Josep Escoter, de la casa nova	Marià Pàmies
Magí Altès	Joan Ponts
Francesc Pàmies	Joan Vallverdú
Josep Escoter, de la plaça	Joan Buldó
Pau Pàmies	Ramon Serra
Josep Llord	Josep Vallverdú
Ramon Vallverdú	Joan Andreu
Josep Serra	Carles Soler
Joan Escoter	Pau Moncosí
Joan Òdena	Isidre Vellet
Josep Escoter, de la parra	Josep Amigó
Francesc Escoter, lo xiquet	Pere Soler
Isidre Pàmies	Josep Serra
Francesc Escoter	Francesc Escoter, dit lo sort
Josep Òdena	

Document 2

Vallmoll, 25 de gener de 1961. Carta que Maria Buldó envia a la seva cosina, Teresa Buldó, de la Bartra, convidant-la a les Festes de la Mare de Déu de la Candela de Valls.

Vallmoll, 25 de enero de 1961

Apreciada Teresina: Solo dos líneas para decirte que los días de más fiesta en Valls, por la Candela, serán el jueves día 2 al lunes siguiente, pero las fiestas duraran hasta el 8, así es que si puedes bajar todos los días mejor.

El miércoles día 4 de febrero hacen un gran festival aéreo, pues llevan un Águila que se le destruyó en la revolución, a Valls en helicóptero, llevando de escolta varias avionetas, así es que ya te esperamos para ir a fiestas el miércoles a las 3 de la tarde. Dices a tu padre que también le esperamos a él, si no puede ser todos los días al menos alguno, que la mula y las gallinas por un día sin comer no se mueren.

No te escribimos más pronto porque mi madre pensaba subir, pero ahora ya faltan pocos días y no subirá.

Nos alegramos de que tu padre esté más bien, mi madre va tirando, pero no muy bien, aunque un poco más que antes, los otros bien gracias a Dios.

Sin más y esperando veros pronto se despide tu amiga,

María Buldó [signatura].

Document 3

Vimbodí, 8 de setembre de 1964. Carta que Rosa Andreu escriu al seu oncle Isidre Buldó Moncosí i a la seva cosina Teresa, tots de la Bartra, convidant-los a la Festa Major de Vimbodí.

Vimbodí 8 de septiembre de 1964.

Sr. Isidro y Teresa.

La Bartra

Querido tío y prima: Os deseamos que os encontréis bien de salud, la nuestra es buena, por la presente a Dios gracias. El motivo de ésta es para deciros una vez más que nos haría mucha ilusión que vinieran a pasar unos cuantos días por la fiesta mayor, Teresa, empieza el día 6 de agosto hasta el nueve, o sea cuatro días, vienen dos orquestas. Y el segundo día, por la noche hay un espectáculo muy bonito, la *tíeta* Antonia, también estará, así que tendrás más compañía para estarle en el baile. *Tíet*, si quiere traer la mula ya sabe que no hay ninguna complicación, no lo piensen más y digan que sí.

No mando ningún programa porque aún no hay de hechos, pero como las cartas a veces tardáis tiempo en recibir las, por esto escribo más pronto.

No sé qué contarte, por aquí no hay ninguna novedad, estoy escribiendo desde Riudabella, el domingo día 11 hacen la fiesta de San Cristóbal, es muy bonito, a la plaza mayor bendicen todos los coches y motos que van adornados con flores, y después hacen una procesión hasta los Torrents, y por la noche baile, yo también voy con mi cachorrito.

Bueno termino porque me están llamando, esperamos contestación vuestra y que sea que si, si me escribes pronto te volveré a contestar, y haber si puedo contarte más cosa.

Adiós,

Rosa [signatura]

Escribe pronto [nota marginal].